

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม ในบทนี้จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
3. เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
4. เพื่อศึกษาวิธีการของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือบุคคลที่มีบทบาทสำคัญรองลงมาของครอบครัว ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 4 อำเภอ คือ อำเภอนาโพธิ์ อำเภอนาเชือก อำเภอนาคู และอำเภอโกสุมพิสัย ประชากร 312,785 คน ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 7 ส่วน มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งตัวแปรอิสระ 18 ตัวและตัวแปรตาม 1 ตัว (การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม) และส่วนคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทั่วไปของประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1.1 เพศและอายุ ส่วนมากเป็นเพศชาย อายุ 46-55 ปี (อายุเฉลี่ย 46.36 ปี)

1.2 ระดับการศึกษา ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

1.3 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ส่วนมากมีระยะเวลา ระหว่าง 31-45 ปี (ระยะเวลาเฉลี่ย 43.32 ปี)

1.4 อาชีพและรายได้ ส่วนมากอาชีพเกษตรกร รายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี (รายได้เฉลี่ย 25,352.50 บาทต่อปี)

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า รูปแบบที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคาม เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยสรุปได้ดังนี้

- 2.1 การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.2 การปฏิบัติตามแผนงานโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.3 การดูแลรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการให้มีสภาพเช่นเดิม
- 2.4 การค้นหาสาเหตุของปัญหาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.5 การสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.6 การติดตามประเมินผลโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.7 การซ่อมแซมความชำรุดเสียหายของแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.8 การปรับปรุงแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการให้ใช้งานได้ดีกว่าเดิม
- 2.9 การวางแผนดำเนินการด้านแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ
- 2.10 การร่วมลงทุนในการก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซมแหล่งน้ำขนาดเล็กของ

กรมโยธาธิการ

3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ อยู่ในระดับน้อยตามลำดับแตกต่างกันไปตามเพศ อายุ และอาชีพ โดยมีส่วนร่วมเพียง 3 รูปแบบ ในจำนวนทั้งหมด 10 รูปแบบ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

- 3.1 ประชาชนที่เป็นเพศชาย ระดับการมีส่วนร่วมโดยเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง
- 3.2 ประชาชนที่อยู่ในช่วงอายุ 46-55 ปี ระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด และประชาชนที่อยู่ในช่วงอายุ 66 ปีขึ้นไป ระดับการมีส่วนร่วมต่ำที่สุด
- 3.3 ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่นำมาศึกษาทั้งหมด 18 ปัจจัย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ จำนวน 6 ปัจจัย โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

- 4.1 การสังเกตเห็นความผิดปกติของแหล่งน้ำ
- 4.2 การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำ
- 4.3 การได้รับข่าวสาร
- 4.4 ระดับการศึกษา
- 4.5 รายได้
- 4.6 การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน

โดยที่ปัจจัยที่มีผลเชิงบวก หมายความว่า ปัจจัยใดมีค่าสูงหรือต่ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะมีสูงตามหรือต่ำไปด้วย มี 4 ปัจจัย คือ การสังเกตเห็นความผิดปกติของแหล่งน้ำ การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำ การได้รับข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน

ส่วนปัจจัยที่มีผลเชิงลบ หมายความว่า ปัจจัยใดมีค่าสูงหรือต่ำก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นไปในทางตรงกันข้ามเสมอ มี 2 ปัจจัย คือ ระดับการศึกษาและรายได้

ตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาสามารถร่วมกันอธิบายตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 56.50

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ

$$y = -2.260 + 0.280x_1 + (-6.923E-03)x_2 + (-0.102)x_3 + (-0.113E-02)x_4 \\ + (-6.859E-06)x_5 + 9.395E-03x_6 + 1.265E-02x_7 + 0.689x_8 \\ + 5.294E-02x_9 + (-3.965E-03)x_{10} + 2.980E-02x_{11} + 0.134x_{12} \\ + 0.200x_{13} + (-4.126E-02)x_{14} + (-0.104)x_{15} + 0.148x_{16} + 1.228x_{17} \\ + (-4.259E-02)x_{18}$$

สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ

$$z = 0.064z_1 - 0.039z_2 + 0.161z_3 - 0.067z_4 - 0.146z_5 + 0.049z_6 \\ + 0.005z_7 + 0.464z_8 + 0.028z_9 - 0.008z_{10} + 0.054z_{11} + 0.056z_{12} \\ + 0.188z_{13} - 0.040z_{14} - 0.087z_{15} + 0.117z_{16} + 0.317z_{17} - 0.009z_{18}$$

เมื่อ Y และ Z = การมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำ ขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

5. วิธีการของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการทั้ง 4 ประเภท สำหรับวิธีการที่ประชาชนแสดงความคิดเห็น มีดังนี้

5.1 บ่อน้ำบาดาล ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการจัดการแหล่งน้ำประเภทบ่อน้ำบาดาล คือ ใช้สอยทุกอย่างในครัวเรือน ใช้สำหรับซักผ้า นำหลังการซักผ้าแล้วนำไปรดต้นไม้และพืชผัก แจกกรมโยธาธิการเพื่อเป่าล้างบ่อน้ำบาดาลทุกปี ประกาศหอกระจายข่าว แนะนำวิธีการใช้คันโยกบ่อน้ำบาดาลอย่างถูกวิธี

5.2 ถังเก็บน้ำฝน ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการจัดการแหล่งน้ำประเภทถังเก็บน้ำฝน คือ ใช้สำหรับดื่มกินเท่านั้น ไม่เปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ เก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งเท่านั้น ไม่รองน้ำฝนที่ตกใหม่เพราะหลังคาสกปรก ทำความสะอาดถังช่วงต้นฤดูฝนของทุกปี ปิดฝาถังให้สนิทเพื่อป้องกันฝุ่นหรือสิ่งสกปรกหรือยุงวางไข่

5.3 ประปาหมู่บ้าน ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการจัดการแหล่งน้ำประเภทประปาหมู่บ้าน คือ ตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในหมู่บ้าน เงินกำไรจากค่าน้ำประปาซื้อท่อขยายเขตประปา เปิดน้ำประปาใช้งานเท่าที่จำเป็น เปิดการจ่ายน้ำประปาเป็นเวลา ตรวจสอบตู้ควบคุมไฟฟ้าว่ามีกลิ่นไหม้หรือเสียงผิดปกติหรือไม่ ไม่ทำการสูบน้ำในช่วงเวลาไฟตกมากของบประมาณ อบต.ซื้อเครื่องสูบน้ำเพิ่มเติม ติดตั้งสายล่อฟ้าบนหลังป้องกันฟ้าผ่ามอเตอร์ค่าซ่อมบำรุงประปาได้จากเงินกำไรค่าน้ำประปา หมั่นตรวจสอบตู้ควบคุมระบบไฟฟ้าของเครื่องสูบน้ำ ใช้ท่อขนาด 2 นิ้วในการต่อท่อเมนทุกครั้ง สูบน้ำเข้าท่อเมนโดยตรงเมื่อน้ำบนหลังคาไม่พอใช้ ฟังเสียงน้ำรั่วจากท่อที่อยู่ในจุดที่มองไม่เห็น ฟังเสียงการทำงานของปั๊มว่าเสียงดังผิดปกติหรือไม่ เปิดเครื่องสูบน้ำเป็นเวลา ปิดป้ายประชาสัมพันธ์ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามเดินสำรวจตรวจสอบรอยรั่วจากท่อที่อยู่ในจุดที่มองเห็น แต่งตั้งกรรมการดำเนินงานบริหารประปาหมู่บ้าน

5.4 ฝายน้ำล้น ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการจัดการแหล่งน้ำประเภทฝายน้ำล้น คือ เปิดประตูน้ำเข้ามาในฤดูทำนา ขุดลอกลำห้วยหน้าฝายด้วยเครื่องจักร เป็นสถานที่กินน้ำของสัตว์เลี้ยง (วัวและควาย) สูบน้ำจากฝายสำหรับปลูกผัก สูบน้ำจากฝาย

รับการทำนา (ใช้เครื่องสูบน้ำ) เลี้ยงปลาในลำห้วยหน้าฝายน้ำล้น ถมดินหรือลูกรังเส้นทางไป
ยังฝายน้ำล้น เสริมสันฝายสูงจากเดิม 0.50 เมตร

6. ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.1 คุณภาพน้ำและสภาพสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามสังเกตพบจาก
แหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแหล่งน้ำที่ประชาชนจังหวัด
มหาสารคามสังเกตพบความผิดปกติเกี่ยวกับคุณภาพน้ำด้านสีของน้ำ ความขุ่นของน้ำ กลิ่น
ของน้ำและรสชาติของน้ำ มีดังนี้

6.1.1 สีของน้ำ เช่น สีเหลือง เป็นต้น พบมากที่สุดแหล่งน้ำประเภทบ่อน้ำ
บาดาล รองลงมาคือ ฝายน้ำล้น ถังเก็บน้ำฝน และประปาหมู่บ้าน ตามลำดับ

6.1.2 ความขุ่นของน้ำ พบมากที่สุดแหล่งน้ำประเภทบ่อน้ำบาดาลกับถังเก็บ
น้ำฝน รองลงมา คือ ฝายน้ำล้น บ่อน้ำบาดาล และประปาหมู่บ้าน ตามลำดับ

6.1.3 กลิ่นของน้ำ เช่น กลิ่นคาว กลิ่นเหม็น เป็นต้น พบมากที่สุดแหล่งน้ำ
ประเภทถังเก็บน้ำฝน รองลงมาคือ ฝายน้ำล้น บ่อน้ำบาดาล และประปาหมู่บ้าน ตามลำดับ

6.1.4 รสชาติของน้ำ เช่น รสฝาด รสกระด้าง รสเค็ม เป็นต้น พบมากที่สุด
แหล่งน้ำประเภทบ่อน้ำบาดาล รองลงมาคือ ประปาหมู่บ้าน ถังเก็บน้ำฝน และฝายน้ำล้น
ตามลำดับ

6.1.5 น้ำดื่มกินไม่ได้ พบมากที่สุดแหล่งน้ำประเภทฝายน้ำล้นรองลงมา คือ
บ่อน้ำบาดาล ประปาหมู่บ้าน และถังเก็บน้ำฝน ตามลำดับ

ส่วนในด้านสภาพสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามสังเกตพบเห็นจากแหล่ง
น้ำทั้ง 4 ประเภท ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1. ถังเก็บน้ำฝน สภาพสิ่งก่อสร้าง เช่น ฐานและผนังถัง รางและท่อรับน้ำฝน
ก๊อกน้ำ เป็นต้น ส่วนใหญ่มีสภาพปกติ
2. บ่อน้ำบาดาล สภาพสิ่งก่อสร้าง เช่น ค้ำมือโยก อุปกรณ์มือโยก คันชักสูบน้ำ
อุปกรณ์คันชัก ท่อน้ำออก ท่อกรูบ่อ เป็นต้น ส่วนใหญ่สภาพปกติ เช่นกัน
3. ฝายน้ำล้น สภาพสิ่งก่อสร้าง เช่น สันฝายและไม้กั้น พื้นฝายและผนังข้าง
คันดินและท่อส่งน้ำ เป็นต้น ส่วนใหญ่ประชาชนไม่เคยสังเกต
4. ประปาหมู่บ้าน สภาพสิ่งก่อสร้าง เช่น ฐานคอนกรีตรับหอถัง โครงเหล็ก ไม้
พื้นรองรับถัง ถังน้ำไฟเบอร์ ระบบไฟฟ้า เครื่องสูบน้ำระบบจ่ายน้ำ ท่อและอุปกรณ์ เป็นต้น

ส่วนใหญ่มีสภาพที่ชำรุดแต่ยังใช้งานได้ ส่วนที่ชำรุดน้อยที่สุด คือ ระบบไฟฟ้า รองลงมาคือท่อและอุปกรณ์ ชำรุดบ้างเล็กน้อยไม่บ่อยครั้งคือ ถังน้ำไฟเบอร์

6.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามต้องการมีส่วนร่วม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วม จำนวน 10 รูปแบบที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามเลือก (ต้องการมีส่วนร่วม) เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้

- 6.1.1 การสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำ
- 6.1.2 การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ
- 6.1.3 การดูแลรักษาแหล่งน้ำให้มีสภาพเช่นเดิม
- 6.1.4 การติดตามประเมินผลโครงการแหล่งน้ำ
- 6.1.5 การซ่อมแซมความชำรุดเสียหายของแหล่งน้ำ
- 6.1.6 การค้นหาสาเหตุของปัญหา
- 6.1.7 การปฏิบัติตามแผนงานโครงการแหล่งน้ำ
- 6.1.8 การปรับปรุงแหล่งน้ำให้มีสภาพดีกว่าเดิม
- 6.1.9 การวางแผนดำเนินการด้านแหล่งน้ำ
- 6.1.10 การร่วมลงทุนในการก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซมแหล่งน้ำ

ทั้งนี้ในรูปแบบที่ 10 การมีส่วนร่วมลงทุนในการก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซมแหล่งน้ำไม่มีประชาชนจังหวัดมหาสารคามเลือกตอบว่าต้องการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้เลย

6.3 ปัจจัยอื่นใดที่มีอิทธิพลทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ทั้ง 4 ประเภท คือ ถังเก็บน้ำฝน บ่อน้ำบาดาล ฝายน้ำล้น ประปาหมู่บ้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยอื่นใดที่มีอิทธิพลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ มีดังนี้

- 6.3.1 การจ่ายเงินเวนคืนที่ดินเพื่อการก่อสร้าง
- 6.3.2 การให้ค่าจ้างแรงงานในการร่วมปฏิบัติงาน
- 6.3.3 การได้รับประโยชน์โดยตรงจากแหล่งน้ำ
- 6.3.4 ความต้องการให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าทันสมัย
- 6.3.5 ความต้องการให้มีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดปี
- 6.3.6 การทำความเข้าใจกับประชาชนก่อนทำโครงการ

6.3.7 การประชาสัมพันธ์โครงการ

6.4 ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ทั้ง 4 ประเภท คือ ถังเก็บน้ำฝน บ่อน้ำบาดาล ฝายน้ำล้น ประปาหมู่บ้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ดังนี้

- 6.4.1 ขั้นตอนของทางราชการยุ่งยากซับซ้อน
- 6.4.2 ต้องการให้ทางราชการดำเนินการเอง
- 6.4.3 ทางราชการไม่มีการชักชวนให้ร่วมปฏิบัติงาน
- 6.4.4 ที่ตั้งแหล่งน้ำอยู่ในที่ดินส่วนบุคคล
- 6.4.5 ฐานะยากจน
- 6.4.6 ไม่เข้าใจขั้นตอนในการปฏิบัติงานตามโครงการ
- 6.4.7 ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น
- 6.4.8 ภาระกิจส่วนตัวเป็นอุปสรรคต่องานส่วนรวม
- 6.4.9 อายุมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปราย เพื่อตอบข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของประชาชนจังหวัดมหาสารคามที่ตอบแบบสัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนมากเป็นเพศชาย อายุ 46-55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน 31-45 ปี อาชีพเกษตรกร รายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี และจำนวนที่ดินทำกินไม่เกิน 20 ไร่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งส่วนมากเป็นเพศชาย ยกเว้นกรณีผู้ทำหน้าที่แทนหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง ประชาชนที่มีอายุระหว่าง

46-55 ปี เป็นกลุ่มวัยกลางคนเป็นวัยที่มีความพร้อมทั้งทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับเชื่อถือจากชุมชน

สำหรับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน อาชีพ รายได้ และ จำนวนที่ดินทำกิน เป็นส่วนประกอบที่จะสนับสนุนความพร้อมในเบื้องต้นกล่าวคือ การอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานย่อมจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนทั่วไป หรือ การมีรายได้และจำนวนที่ดินทำกินมากพอสมควรก็อาจจะได้รับการยอมรับเชื่อถือจากชุมชนด้วย เช่นกัน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในรูปแบบการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ รูปแบบการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการแหล่งน้ำ รูปแบบการดูแลรักษาแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของโรจนพงษ์ แก่นจันทร์ (2537: บทคัดย่อ) เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมสร้างกับการใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษาฝายประชาอาสา ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกือบทุกประเภทของการใช้ประโยชน์ฝายประชาอาสาของครัวเรือนเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการสร้างฝายประชาอาสา และพบว่าทุกประเภทของการบำรุงรักษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการสร้างฝายประชาอาสา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของฉอาน วุฒิศิริมรักษา (2526 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคุ้มพลอย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการพัฒนาโดยรวมในขั้นตอนดำเนินการหรือการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการมากที่สุด

ส่วนผลการวิจัยที่พบว่าประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ น้อยที่สุด 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการร่วมลงทุนในการก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซมแหล่งน้ำ และรูปแบบการวางแผนดำเนินการด้านแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) เกี่ยวกับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 27) ว่ามีเพียงไม่กี่ตัวอย่างที่ชาวชนบทได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน เนื่องจากการที่ชาวชนบทมีส่วนร่วมในกระบวนการ

การตัดสินใจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการวางแผนของระบบราชการอย่างมาก ทำให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและสร้างแผนงานน้อยเกินไป และพวกเขาไม่ได้เป็นผู้กำหนดแนวทางโครงการ ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่นอกวงการจึงไม่ได้รับข่าวสาร หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของการมีส่วนร่วมเช่นนี้ก็รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเนือย ๆ นั่นเอง

3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดและมีความแตกต่างกันไปตามเพศ อายุและอาชีพ กล่าวคือ ประชาชนที่เป็นเพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าเพศหญิง ประชาชนที่อยู่ในช่วงอายุ 46-55 ปี ระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด และช่วงอายุ 66 ปีขึ้นไป ระดับการมีส่วนร่วมต่ำที่สุด และประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

ประเด็นแรก เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 38) ว่าการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จน้อยเนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น มุ่งสู่การพัฒนาการเกษตรเป็นกระบวนการจากบนลงล่าง (Top-down) และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาชุมชนมีการมองปัญหากระบวนการพัฒนาที่ซับซ้อนว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ (Simplistic View) และไม่สนใจความขัดแย้งและความต้องการการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของชุมชน และในช่วงปี ค.ศ.1965 แบบจำลองนี้ก็ไม่ค่อยมีการนำมาปฏิบัติเนื่องจากสาเหตุที่เกิดความแตกต่างในผลที่ได้รับ โดยผลประโยชน์ตกกับคนที่รวยกว่า รวมทั้งความขัดแย้งในหน่วยงานราชการด้วยกัน การมีส่วนร่วมจึงมักมีในเมืองมากกว่าชนบท ฉะนั้นการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องเป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดการพัฒนาที่แพร่หลายมากขึ้น และให้ความสนใจกับโครงสร้างขององค์กรและการเชื่อมต่อกัน (Linkage) มากขึ้น

ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามเพศชายมีระดับสูงกว่าเพศหญิง

ประเด็นที่สาม เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามที่อยู่ในช่วงอายุ 46-55 ปี มีระดับสูงกว่าผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 66 ปีขึ้นไป

ประเด็นสุดท้าย เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีระดับสูงกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ซึ่งทั้งสามประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของสัญญา สุทธิพันธ์วิหาร (2539 : บทคัดย่อ) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำจากชุมชน : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองภูเก็ท พบว่า เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติทุกกิจกรรม เพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติของประชาชนในทุกกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ มีจำนวน 6 ปัจจัย โดยเป็นปัจจัยที่มีผลเชิงบวก คือ การสังเกตเห็นความผิดปกติของแหล่งน้ำ การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำ การได้รับข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน และปัจจัยที่มีผลเชิงลบ คือ ระดับการศึกษา และรายได้ มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ประเด็นแรก การสังเกตเห็นความผิดปกติของแหล่งน้ำต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอุดม เกิดพิบูลย์ (2532 : บทคัดย่อ) เรื่อง องค์การอาสาสมัครอนาคตของการอนุรักษ์ป่าไม้ พบว่าประชาชนมีความห่วงใยในความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างสูง และต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ประเด็นที่สอง การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวารีย์ วงศ์วัฒนา (2535 : บทคัดย่อ) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของทองจันทร์ หอมเนตร (2538 : บทคัดย่อ) เรื่อง การจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น กรณี

ศึกษาหมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมของชาวบ้านทั่วไป อยู่ในขั้นการเกิดความตระหนักและร่วมปฏิบัติ

ประเด็นที่สาม การได้รับข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสัญญาชัย สุตพันธ์วิหิต(2539 : บทคัดย่อ) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำจากชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองภูเก็ท พบว่า การรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกชั้นตอน ผลการวิจัยของวิศิษฐ์ ทองสมบูรณ์ (2536 : บทคัดย่อ) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ในการพัฒนาหมู่บ้านตามระบบกชช. ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การได้รับข่าวสาร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสดาวลัย พอใจ (2536 : บทคัดย่อ) เรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

ประเด็นที่สี่ ระดับการศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ซึ่งเป็นผลในทางตรงกันข้าม โดยผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาดำเนินการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ระดับการศึกษาสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในเบื้องต้นที่พบว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีระดับการศึกษาดำเนินการที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ แต่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่า และจากการสังเกตของผู้วิจัยประกอบสภาพความเป็นจริงทางสังคมที่สนับสนุนผลการวิจัยได้ว่าประชาชนที่รับราชการ มีข้อจำกัดต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น สถานภาพทางสังคม ช่วงเวลาการประกอบอาชีพกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเวลาเดียวกัน เป็นต้น ส่วนอาชีพค้าขาย และรับจ้าง ก็เช่นเดียวกัน คือ ช่วงเวลาการประกอบอาชีพกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมมักจะเป็นช่วงเวลาเดียวกัน จึงทำให้ประชาชนที่มีระดับการศึกษาดำเนินการ (อาชีพเกษตรกร) มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูง (อาชีพรับราชการ ค้าขาย รับจ้าง)

ประเด็นที่ห้า รายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ เป็นผลเชิงตรงกันข้าม คือ ประชาชนที่มีรายได้ต่ำระดับการมีส่วนร่วมสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในเบื้องต้นที่พบว่าประชาชนจังหวัด

มหาสารคามที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีรายได้ต่ำแต่ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการสูงกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการที่ส่วนใหญ่น่าจะมีรายได้สูงกว่า แต่ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นประจํามากกว่า และมีโอกาสได้รับข่าวสารการประชาสัมพันธ์มากกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ทำให้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าก็เป็นได้

ประเด็นที่หก การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 38) ที่กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของชาวชนบทผู้ยากจนจะเกิดขึ้นได้โดยจัดให้มีองค์กรของประชาชนระดับท้องถิ่นให้เพียงพอ...การมีส่วนร่วม คือกระบวนการที่ชาวชนบทผู้ยากจนสามารถรวมตัวกันเป็นองค์กรขึ้นมา...เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาในท้องถิ่นได้แล้วประชาชนก็จะมีสิทธิมีเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการพัฒนาได้เองโดยอัตโนมัติ...องค์กรที่เป็นของประชาชนที่แท้จริงโดยก่อเกิดจากประชาชนก็น่าจะมีผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง...การมีองค์กรก่อตั้งขึ้นเองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการมีส่วนร่วมของประชาชน...แนวทางแผนงานพัฒนาเกษตรกรรายย่อยเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม ข้อหนึ่ง คือ ก่อตั้งกลุ่มขนาดเล็กที่คุณลักษณะประชากรมีความคล้ายกัน... การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้นต้องกำหนดแผนงานการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในแผนพัฒนาประเทศ ต้องสร้างกลุ่มชาวบ้านขึ้นมา และสอดคล้องกับแนวคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ที่กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นจำต้องคำนึงถึงสมมติฐานว่าควรให้โอกาสมีส่วนร่วมที่ผ่านองค์กรประชาธิปไตย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของเยาวลักษณ์ มากดี (2538 : บทคัดย่อ) เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกนาน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่มมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มสั้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. วิธีการของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

จากผลการวิจัยพบว่าประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ ประชาชนจังหวัดมหาสารคามมีวิธีการดั้งเดิมที่ผู้วิจัยเชื่อว่าได้รับ

การถ่ายทอดวิธีการต่าง ๆ ต่อกันมา เช่น ไม่รองน้ำฝนที่ตกใหม่เพราะหลังคาสกปรก ไม่ทำการสูบน้ำเวลาที่มีพายุฝนฟ้าคะนอง เสริมสันฝายน้ำล้นให้สูงขึ้นจากเดิมเพื่อทดน้ำเข้านา เป็นต้น ส่วนวิธีการสมัยใหม่ในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ประชาชนจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของกรมโยธาธิการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนจึงสามารถที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ด้วยตนเองหรือการติดต่อหน่วยงานราชการ การว่าจ้างเอกชนดำเนินการในส่วนที่เกินความสามารถหรือต้องใช้เครื่องมือประกอบการดำเนินงาน เช่น การแข่งกรมโยธาธิการเพื่อเป่าล้างบ่อนบาดาลทุกปีการสูบน้ำประปาเป็นเวลา การติดตั้งสายล่อฟ้าป้องกันฟ้าผ่ามอเตอร์สูบน้ำประปา การตรวจสอบตู้ควบคุมระบบไฟฟ้าประปา การใช้เครื่องจักรขุดลอกลำห้วยหน้าฝายน้ำล้น เป็นต้น

6. ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.1 คุณภาพน้ำและสภาพสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามสังเกตพบจากแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ จากผลการวิจัยพบว่า คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่พบความผิดปกติมากที่สุด คือ บ่อน้ำบาดาล และน้อยที่สุด คือ ประปาหมู่บ้าน

สภาพสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามสังเกต พบว่า ถึงเก็บน้ำฝนส่วนใหญ่สภาพปกติ บ่อน้ำบาดาลส่วนใหญ่สภาพปกติ ประปาหมู่บ้านส่วนใหญ่มีสภาพชำรุดแต่ยังใช้งาน ได้ส่วนที่ชำรุดบ่อบ่อบที่สุดคือ ระบบไฟฟ้า ฝายน้ำล้นส่วนใหญ่ประชาชนไม่เคยสังเกต

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะอภิปรายเพื่อให้เกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นแรกคือ บ่อน้ำบาดาลพบความผิดปกติของคุณภาพน้ำมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมโยธาธิการ (2540) โดยปกติน้ำบาดาลมักจะใสคือ มีความขุ่นต่ำ แต่อาจจะเค็ม กระจ่าง หรือเป็นสนิมอยู่บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าน้ำไหลผ่านชั้นหินอะไรบ้าง ถ้าชั้นหินหรือชั้นดินที่น้ำซึมผ่านเป็นชั้นหินปูน จะได้น้ำบาดาลที่มีความกระจ่างสูง ถ้าชั้นหินหรือชั้นดินที่น้ำซึมผ่านเป็นชั้นเกลือจะได้น้ำบาดาลที่เค็ม ถ้าชั้นหินหรือชั้นดินที่น้ำซึมผ่านเป็นชั้นลูกรังจะได้น้ำบาดาลที่มีสนิม สำหรับพื้นที่จังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่ประสบปัญหาน้ำบาดาลมีรสชาติเค็มและน้ำบาดาลที่มีสนิมน้ำมีสีคล้ายหินลูกรังทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถใช้น้ำบาดาล ต้องเปลี่ยนไปใช้แหล่งน้ำผิวดิน เช่น อ่างเก็บน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง สระ เป็นต้น

ประเด็นที่สอง คือ สภาพสิ่งก่อสร้างที่ชำรุดเสียหายของประปาหมู่บ้านเกี่ยวกับระบบไฟฟ้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสูบน้ำจากบ่อน้ำบาดาลส่งไปที่หอถังสูง เนื่องจากการใช้งานบ่อยครั้งย่อมจะทำให้เครื่องสูบน้ำขัดข้องหรือชำรุดได้ตามอายุการใช้งาน หากกลุ่มผู้ใช้น้ำประปามีการบำรุงรักษาอย่างถูกต้องหลักด้านช่าง เครื่องสูบน้ำหรือระบบไฟฟ้าก็จะมีอายุการใช้งานยาวนาน ซึ่งเป็นไปตามคำแนะนำของกองพัฒนาน้ำสะอาด กรมโยธาธิการ

ประเด็นที่สาม คือ ฝ่ายน้ำล้นไม่ได้รับการสังเกต ดูแลเอาใจใส่หรือบำรุงรักษาจากประชาชนมากนัก จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า สถานที่ตั้งของฝายน้ำล้นอยู่ห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทางไกลพอสมควรย่อมเป็นอุปสรรคในการที่ประชาชนจะให้การดูแลเอาใจใส่หรือบำรุงรักษา

6.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามต้องการมีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำมากที่สุด ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ประชาชนจังหวัดมหาสารคามไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม คือ รูปแบบการร่วมลงทุนในการก่อสร้าง ปรับปรุงซ่อมแซมแหล่งน้ำ

ผลจากการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจพอจะนำมาอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรกประชาชนจังหวัดมหาสารคามต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำ ขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจจะเป็นเพราะรูปแบบนี้เป็นประโยชน์โดยตรงเพื่อเป็นการแสดงความสามารถของตนเอง เป็นโอกาสของประชาชนที่จะได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ (2537:154) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นทั้งสิทธิมนุษยชนและเป็นมาตรการที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นจริงขึ้นมาได้ สิทธิการมีส่วนร่วมย่อมมีความสำคัญพอ ๆ กับสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันการมีส่วนร่วมก็เป็นสิทธิที่จะนำไปสู่สิทธิอื่น ๆ ทางด้านเศรษฐกิจสังคมเราจะเห็นได้ว่าถ้าประชาชนไม่มีสิทธิของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาแล้ว เขาก็ไม่มีสิทธิที่จะได้มาซึ่งผลการพัฒนา

ประเด็นที่สอง ประชาชนจังหวัดมหาสารคามไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการรูปแบบการร่วมลงทุนในการก่อสร้างปรับปรุง

ซ่อมแซมแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:183) กล่าวว่าไว้ว่าความสำเร็จของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาจะประเมินค่าผลตอบแทนที่จะได้รับ

6.3 ปัจจัยอื่นใดที่มีอิทธิพลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคาม จะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ประกอบด้วยปัจจัยอื่นๆ ที่นอกเหนือจาก 18 ปัจจัย ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษามี 7 ปัจจัย คือ การจ่ายเงินเวนคืนที่ดินเพื่อการก่อสร้าง การให้ค่าจ้างแรงงานในการร่วมปฏิบัติงาน การได้รับประโยชน์โดยตรงจากแหล่งน้ำ ความต้องการให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าทันสมัย ความต้องการให้มีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดปี การทำความเข้าใจกับประชาชนก่อนทำโครงการ การประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อประโยชน์ในการนำเสนอผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มปัจจัยที่มีนัยเดียวกันเป็น 3 กลุ่ม ทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปราย 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก ปัจจัยเกี่ยวกับการลงทุนดำเนินงาน มี 2 ปัจจัย คือ การจ่ายเงินเวนคืนที่ดินเพื่อการก่อสร้าง และการให้ค่าจ้างแรงงานในการร่วมปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539: 47) เรื่อง การเข้าถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ปัญหาหลักในชนบทส่วนหนึ่ง คือประชาชนบทส่วนใหญ่ต้องการสินเชื่อ และมีหนี้สินมากมายกับเจ้าหนี้ในหมู่บ้าน ฉะนั้น การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดย่อมต้องการค่าตอบแทน หรือหากได้เสียสละที่ดินเป็นสถานที่ก่อสร้างก็มีความต้องการได้รับค่าเวนคืนที่ดิน นั่นคือ ประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมไม่ควรจะได้รับความกระทบกระเทือนเสียเงินทองเสียเวลา

แต่ทั้งนี้ โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ไม่มีการจัดงบประมาณการจ่ายเงินเวนคืนที่ดิน หรือให้ค่าจ้างงานในการร่วมปฏิบัติงานของประชาชนแต่อย่างใด ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้รับจ้างงานก่อสร้างเป็นผู้จัดจ้างแรงงานประชาชนในการร่วมปฏิบัติงาน

ประเด็นที่สอง ปัจจัยเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ มี 3 ปัจจัย คือ การได้รับประโยชน์โดยตรงจากแหล่งน้ำ ความต้องการให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าทันสมัย ความต้องการให้มีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดปีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539:22) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

กระบวนการที่ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโอกาสและใช้โอกาส มีส่วนในการแสดงความรู้สึกรับรองความต้องการ และประสานสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดเพื่อวางแผนดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ตามสถานที่และวิธีที่ผู้ได้รับประโยชน์คิดไว้โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาน้อยที่สุด

ประเด็นที่สาม ปัจจัยเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับประชาชนมี 2 ปัจจัย คือ การทำความเข้าใจกับประชาชนก่อนนำโครงการ และการประชาสัมพันธ์โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2539:39) เรื่อง การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทมีหลายวิธีแตกต่างกันออกไปวิธีการสื่อสารมีสมมติฐานว่าประชาชนต้องการข่าวสาร (Information) ที่เข้าใจได้ ข้อสมมติ คือ ประชาชน ขาดข่าวสารที่จำเป็นในการพัฒนา การเผยแพร่ (Dissemination) ข่าวสารในบริบทไป-กลับ ซึ่งใช้สื่อทุกชนิดจาก สิ่งพิมพ์จนถึงวิทยุ โทรทัศน์จากชนิดที่ทันสมัย และแบบท้องถิ่นเพื่อให้เป็นประเพณี ค่านิยม และความเชื่อถือในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์เบื้องต้น คือ ส่งข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปสู่ประชาชน การแปลงความหมายของปัญหาและทางเลือกเพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเพื่อการพัฒนาของพวกเขาได้ การเข้าถึงแบบนี้ บทบาทแรกของเจ้าหน้าที่คือผู้สื่อสาร เขาจะเป็นผู้แพร่ข่าวสารที่เห็นว่าสำคัญต่อชีวิต (Vital) เพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจด้วยตนเองประชาชนควรจะมีช่องทางและดำเนินการเร่งปัญหา ความต้องการ ความคาดหวังไปสู่หน่วยงานพัฒนา

6.4 ปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนจังหวัดมหาสารคามไม่มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ เนื่องจากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ หลายประการมีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก เป็นปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ คือ ขั้นตอนของทางราชการยุ่งยากซับซ้อน ต้องการให้ทางราชการดำเนินการเองทางราชการไม่มีการชักชวนให้ร่วมปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบัติ เสาร์แก้ว (2536:78) เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารและจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการบริหารและจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ การได้รับการแนะนำสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน คือ การขาดความ

สนใจและเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงานสนับสนุนอย่างจริงจัง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับเรื่องนี้ว่า หากทางราชการมีการชักชวนประชาชนอย่างจริงจังและจริงใจ เอาใจใส่ แนะนำสนับสนุนประชาชนก็จะต้องการเข้ามีส่วนร่วมโดยไม่เกิดปัญหา ที่ประชาชนเห็นว่าขั้นตอนของทางราชการยุ่งยาก ซับซ้อนและต้องการให้ทางราชการดำเนินการเอง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มใจ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจินต์ ดาววิระกุล (2527 : 92) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศ การประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ. 2527 พบว่า การได้รับการชักชวนจากเจ้าหน้าที่ราชการ เช่น นายอำเภอ และพัฒนาการอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเด็นที่สอง เป็นปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับประชาชน คือ ที่ตั้งแหล่งน้ำอยู่ในที่ดินส่วนบุคคล ฐานะยากจน ไม่เข้าใจขั้นตอนในการปฏิบัติงานตามโครงการ ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น การกิจส่วนตัวเป็นปัญหาอุปสรรคต่องานส่วนร่วม และอายุมากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:183) เรื่อง เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม (Condition For Participation) กล่าวคือ ต้องมีเงื่อนไขสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to Participation) และประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation) และประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation) เพราะหากไม่มีอิสรภาพ ไม่มีความสามารถและไม่มีความเต็มใจแล้วไซ้ การมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน

การที่แหล่งน้ำตั้งอยู่ในที่ดินส่วนบุคคลย่อมเกิดอุปสรรค ในการร่วมใช้ประโยชน์ การดูแลรักษา ทำให้ไม่มีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วมนั่นเองฐานะยากจน ไม่เข้าใจขั้นตอน อายุมาก ทำให้ไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมหรือไม่เต็มใจที่จะมีส่วนร่วมเนื่องจากมีข้อจำกัดส่วนตัวและการไปประกอบอาชีพต่างถิ่น การกิจส่วนตัว ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมเนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอที่จะร่วมกิจกรรม แม้ว่าจะมีความสามารถมีความเต็มใจก็ตาม

ผู้วิจัย มีความคิดเห็นว่าประเด็นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้ที่ต้นเหตุของปัญหา นั่นคือ การส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดการสร้างงานในชนบท ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำต่างถิ่น ทางราชการควรทำงานอย่างใกล้ชิดประชาชนให้เกิด

ความต่อเนื่อง สม่ำเสมอและจริงจังจะลดปัญหาความไม่เข้าใจ เกิดทัศนคติที่ดีต่อกันและกัน เกิดความประสานสอดคล้องกันทุกกิจกรรมด้วยความราบรื่นในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัยครั้งนี้ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ ประเด็นที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และประเด็นที่เกี่ยวกับการทำวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะประเด็นที่เกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชนบทหลายหน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการบริหารโครงการก่อสร้างที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1.1 กรมโยธาธิการ เป็นหน่วยงานพัฒนาแหล่งน้ำ และพัฒนาชนบทที่มีบทบาทสำคัญ แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง ทำให้ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานราชการกับประชาชน จึงเกิดช่องว่างระหว่างข้าราชการกับประชาชน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความเอาใจใส่ต่อแหล่งน้ำ การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำ การได้รับข่าวสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคามในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ ดังนั้น กรมโยธาธิการจึงน่าจะมีการส่งเสริมงานด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาทุกประเภทเพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสาร เห็นความสำคัญของโครงการ และเกิดความเอาใจใส่ต่อโครงการพัฒนานั้น ๆ น่าจะมีผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.2 หน่วยงานราชการที่ดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ และพัฒนาชุมชนนอกเหนือจากกรมโยธาธิการ เช่น กรมชลประทาน กรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กรมทรัพยากรธรณี เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นเดียวกัน จึงสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปส่งเสริมและพัฒนาดำเนินงานพัฒนาอย่างถูกต้องตรงกับความต้องการอันแท้จริงของประชาชน หรือนำไปส่งเสริมการวิจัยที่ดีกว่าในโอกาสต่อไป

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น น่าจะมีความเหมาะสมที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ เนื่องจาก

มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ผลการวิจัยที่พบว่าความเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นย่อมจะเกิดผลดีเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งคือการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง อันจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและยั่งยืน

1.4 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นหน่วยงานที่ริเริ่มโครงการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งหากผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับแนวคิดบางประการของโครงการที่สำนักงาน ก.พ. ส่งเสริมอยู่นั้น อาจจะมีปัจจัยแวดล้อมบางประการที่กระทบต่อผลการวิจัย เช่น ระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างกัน พื้นที่ในการวิจัย ช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย เป็นต้น การนำผลการวิจัยไปใช้จึงน่าจะขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่

2. ข้อเสนอแนะประเด็นที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการวิจัยติดตามประเมินผลงานพัฒนา ซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับผู้ถูกวิจัยโดยผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้านช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลของการวิจัย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยได้รับข้อมูลทันทีและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เลย

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นในเรื่องการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น ค่านิยมของบุคคลภายในชุมชนหรือกลุ่ม โดยนักวิจัยจะเป็นผู้รับทราบข้อมูลให้บุคคลภายในชุมชนวิเคราะห์และตีความหมาย นักวิจัยเป็นเพียงผู้ประมวลและสรุปผลของการศึกษา ก็อาจถือว่าการวิเคราะห์ข้อมูลจากทัศนะของคน ในเรื่องการวิเคราะห์นี้มีความสำคัญมากต่อการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะทำอะไรให้บุคคลในชุมชนได้บอกข้อเท็จจริงให้มากที่สุดโดยไม่ปิดบัง นักวิจัยจึงจะต้องอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อเข้าไปสังเกตการณ์เป็นระยะเวลานาน จึงจะทำให้ข้อมูลที่นักวิจัยได้รับเป็นข้อมูลในทัศนะของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะประเด็นที่เกี่ยวกับการทำวิจัยต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปว่าควรมีการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดอื่น

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของทุกหน่วยงานและแหล่งน้ำทุกประเภท

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY